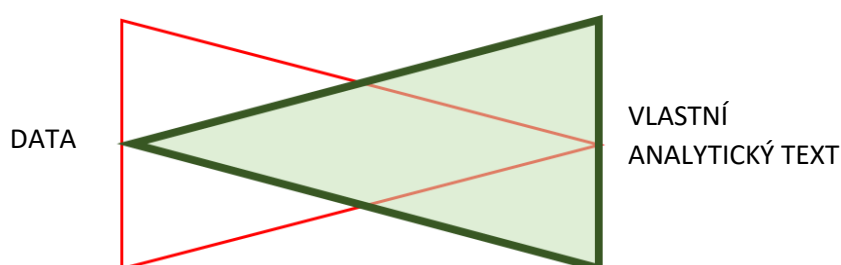

Následující text slouží pouze pro první orientaci v tématu pro seminář. Pro prohloubení znalosti je nutné přečíst zadanou literaturu, především kapitolu *Analýza a interpretace dat v kvalitativním výzkumu*.

Čeho chceme dosáhnout analýzou a psaním text?

Na začátku máte mnoho dat – textu, který studujete. Textem míním jakékoli sdělení, které má význam. Tedy nejenom napsaný text, ale fotografii, film, píseň... To vše jsou sdělení, která nesou významy. Tyto významy jsou to, co nás zajímá: Jaké jsou? Jaká je jejich formální podoba? Jak se mají k sobě navzájem? Jsou některé dominantnější než jiné? S jakými obrazy, slovními obraty se pojí? Atd.

Cílem práce je postupně redukovat množství původních textů a naopak stále rozšiřovat text vlastní. Vyjadřuje to dobře následující obrázek dvou vzájemně se prolínajících trojúhelníků:

Červený trojúhelník zobrazuje data a jejich postupnou redukci – tak jak vybíráme části, které jsou relevantní, které jsou signifikantní pro naši interpretaci, připadají nám zajímavá.

Zelený trojúhelník pak představuje postupný růst vlastního textu. Špička červeného trojúhelníku přenáší základnu zeleného trojúhelníku představuje vybrané části dat, které představujete svým čtenářům, na nich ilustrujete své závěry. Lépe řečeno, nemělo by jít o pouhou ilustraci, ale o něco jako „důkaz“, oporu vašich interpretací.

Poznámka k používání citací v textu:

Používání citací z dat ve výzkumných textech má mnoho podob. (Výše zobrazené trojúhelníky jsou pouze ilustrativní, červený trojúhelník se může se zelenou základnou setkat i o něco dříve.) Jsou autoři, kteří plní své texty množstvím citací (např. některé texty historiků založené na orálních metodách výzkumu – orální historie), v jiných případech se autoři obejdou i zcela bez citací nebo jejich minimem.

Podstatné je, že vždy, když v textu citaci uvádíte, musíte vysvětlit proč. Co představuje, proč je pro vás důležitá, jak posouvá text kupředu. Bez tohoto kontextu jde jenom o vytrženou větu či obraz. Jakkoli si jako autoři můžete myslet, že je citace mluví „sama za sebe“, nesmíte se s tím spokojit. Musíte vysvětlit, co říká. (Už proto, že čtenáře nemusí „číst“ stejně, jako vy sami, protože neprošel stejným výzkumným procesem, jako vy.)

Jak se tvoří vlastní text?

Nyní se zastavíme u toho, jak tedy s daty pracovat. Podstata analýzy je dobře vyjádřena textu Zdeňka Konopáskova „Co znamená interpretovat text“ (k dispozici v IO). Je důležité si uvědomit, že interpretace

je něco, co děláme v životě všichni, pokud se snažíme o něčem rozhodnout, o něčem přemýšlíme. Když čtete román, přemýšlíte o tom, co se v něm děje, jaké jsou motivy aktérů, proč to není napsané jinak. To je mentální proces, který nás vede k tomu, že věcem nějak rozumíme. Rozdíl mezi touto každodenností (její ne-rutinizovanou částí) a interpretací v sociální vědě je v systematickosti. Pokud se snažíme text interpretovat ne jako čtenář, ale jako čtenář – vědec, pak musíme postupovat systematicky.

Základem je tedy práce s textem. Text musíte dobře znát. Budete číst nebo se dívat na film stále znova. A budete si zatrhávat a dělat poznámky, co je zajímavé. (Tuto činnost znáte.)

K zatrhávání: Vždy, když si něco zatrhnete, udělejte si poznámku, proč to děláte. Slovně si to vysvětlíte. To platí při analýze stejně jako při studiu. To je základ systematického čtení textu. Můžete si text představit jako neznámou krajinu, do které vstupujete jako cizinec a abyste se v ní vyznali, tak ji „mapujete“. Dáváte jména různým specifickým pahorkům, zákoutím, vodním plochám. Vytváří si tak mapu, ve které jste postupně schopni se orientovat. Podobně je tomu s textem. Klíčová místa označujete něčím, čemu říkáme **kódy**. V odborné literatuře naleznete více druhů kódů. Podstatná je v této chvíli logika jejich tvorby. Nejprve kódujeme věci obecně – tak jak nám přijdou zajímavé, tak jak nový terén prozkoumáváme. Postupně se kódy začínají zaostřovat na konkrétní témata, problémy. Od samého začátku je třeba mít na mysli výzkumnou otázku. Co v textu hledáme? Na co chceme odpovídat? Můžeme ji na základě prvních poznatků pozměnit, ale neměli bychom na ni zapomínat úplně. Postupně vytváříme skupinu kódů, které jsou použitelné napříč vašimi daty (především, pokud pracujete s více zdroji).

Co je to tedy kód? Je to pojmová nálepka, jedno- nebo víceslovná. Každý kód by ale měl mít i svůj **popis**. Tedy krátkou souvislou poznámku, co tím kódem míníme. Zdali „pes“ při pozorování psů ve městě, je jakýkoli pes, nebo pouze pes, kterého vidíme s majitelem a pes na zahradě je jiný kód a pes toulavý ještě jiný. Kódy můžeme potom sdružovat do rodin: V rodině psi by tak mohli být všechny tři kódy, sledovali bychom pak jejich vztahy, prolínání, atp.

Proč je dobré kódovat? Protože kód, je značka, pomocí které můžete **restrukturovat vaše data**. Máme-li okódováno 40 hloubkových rozhovorů, nebo třeba 5 románů jednoho autora, můžeme potom pracovat pouze s úryvky označenými konkrétními kódy. Tím nám vzniká nová krajina k prozkoumávání. Kódy můžeme nejenom shlukovat do logických kategorií; můžeme je takto zkoumat i uvnitř nich samotných – hledat jejich různé dimenze a podoby.

Během této činnosti prozkoumávání kódů, jejich skupin či naopak jejich vnitřní struktury, vznikají při analýze **krátké poznámky**, většinou o tom, proč si zatrháváme daný úryvek. Později nás napadají i poznámky o souvislostech jednotlivých kódů, o jejich seskupování do rodin, nebo kategorií, nebo naopak o jejich rozdělování... Všechny tyto texty by měli mít od samého začátku formu jasných vět, stručných argumentů, i v budoucnu pochopitelných textových úryvků. Jsou to totiž zárodky vlastního textu. Psaním popisů kódů a všech dalších poznámek se totiž postupně začíná rozšiřovat onen zelený trojúhelník z původního obrázku. Např. se ukáže, že analýze vnitřních rozdílů jednoho kódu se stane základem jedné z kapitol budoucího textu.

Drobnosti: Vztahy mezi kódy lze vizualizovat pomocí grafů, map... může to být dobrá pomůcka pro psaní. Kódovat lze i obrazy. Můžeme sledovat např. to, co je na fotografiích v ohnisku, co je v popředí, co je v pozadí, jaká jsou typická prostředí pro různé aktéry, jaké je typické oblečení, atp.

Jinými slovy to znamená, že proces kódování, je pouze jakousi kalibrací; je obecným popisem krajiny, jejíž strukturu (kde jaká řeka pramení, kam se vlévá, kde tvaruje údolí a kde se naopak musí vyhnout příliš tvrdému podloží) teprve začínáme zkoumat. Kódy se nutně nemusí objevit ve výsledném textu. Mluvíme o nich později spíše jako o tématech, o identifikovaných vztazích atd. Je možné je popsat v metodologické části textu, ale ne dopodrobna. Kódy jsou pouze nástroje, které si vytvoříte, nejsou tím, co chcete prezentovat. Úskalím kódování je to, že někdy to prostě přeženeme. Není zcela neobvyklé, že se dostaneme do slepé uličky a musíme začít znovu.

Primitivní příklad pro pochopení procesu kódování: Když to bylo možné, chodili jsme se studenty pozorovat Mendlovo náměstí a sledovali, jací lidé tam jsou a co tam dělají. Cvičně by to bylo možné třídit takto:

<h3>Mendlovo náměstí</h3> <p>Postávat, čekat na zastávce, popíjet, svačit, nakupovat, prodávat, parkovat, zevlovat, číst plakáty, poslouchat hudbu, líbat se, bufetit, telefonovat, používat telefon jinak, číst, přebíhat, křížovat ulice, dobíhat tramvaj, kupovat kávu, kupovat pečivo, mluvit, potkat, radit, ptát se, venčit psa, jít do restaurace, sedět na lavičce, krmit holuby, opravovat dům, čekat na přechodu, pracovat, nastupovat do MDH, prodávat, stavět, kopat díru, řídit tramvaj, platit parkovné, vítat se, loučit se, vést dítě, jít do Alberta</p>	<h3>Mendlovo náměstí</h3> <ul style="list-style-type: none"> • Pracovat • Nakupovat • Cestovat • Pobývat • Procházet • Komunikace <p>postávat, čekat na zastávce, popíjet, svačit, nakupovat, prodávat, parkovat, zevlovat, procházet, číst plakáty, poslouchat hudbu, líbat se, cestovat, bufetit, telefonovat, používat telefon jinak, číst, prebíhat, křížovat ulice, dobíhat tramvaj, kupovat kávu, kupovat pečivo, mluvit, potkat, radit, vařit kávu, ptát se, venčit psa, jít do restaurace, sedět na lavičce, krmit holuby, opravovat dům, čekat na přechodu, pracovat, nastupovat do MDH, stavět, kopat díru, řídit tramvaj, platit parkovné, vítat se, loučit se, vést dítě, prodávat Nový prostor, jít do Alberta</p>
---	--

<table border="0"> <tr> <td>Pracovat</td> <td>Nakupovat</td> <td>Cestovat</td> <td>Pobývat</td> <td>Procházet</td> <td>Komunikace</td> </tr> <tr> <td>• prodávat</td> <td>• nakupovat</td> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>• vařit kávu</td> <td>• kupovat</td> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>• opravovat dům</td> <td>• pečivo</td> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>• stavět</td> <td>• jít do</td> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>• kopat díru</td> <td>• restaurace</td> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>• řídit tramvaj</td> <td>• Alberty</td> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>• prodávat Nový prostor</td> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> </table>	Pracovat	Nakupovat	Cestovat	Pobývat	Procházet	Komunikace	• prodávat	• nakupovat					• vařit kávu	• kupovat					• opravovat dům	• pečivo					• stavět	• jít do					• kopat díru	• restaurace					• řídit tramvaj	• Alberty					• prodávat Nový prostor						<ul style="list-style-type: none"> • Pracovat • Nakupovat • Cestovat • Pobývat • Procházet • Komunikace <p>V jakém vztahu k sobě jsou kódy cestovat a nakupovat?</p> <p>Tvoří kód nějakou logickou posloupnost? (příběh?)</p> <p>Otevírají mi tak nějaké další možnosti?</p> <p>Jaké kritérium si k popisu náměstí vyberu?</p> <p>Vnitřní dimenze kódů/kategorií:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Co vše znamená cestovat? • Co vše znamená necestovat? • Kudy lidé nejčastěji chodí? • Jaké typy práce tu jsou? • Kdo nakupuje v jakých prodejnách? <p>Kategorie kódů:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Pohyb • Stání • Zůstávat • Procházet • Pracovat • Nepracovat • Cestovat • Necestova • ... <p>(mini)Memo: když lidé čekají na zastávce pro mimoměstskou dopravu stojí jinak. Je to jiný typ čekání, jiný typ aktivity. Čím to může být? Dělají v téhle frontě jiné věci, než lidé na jiných zastávkách?</p>
Pracovat	Nakupovat	Cestovat	Pobývat	Procházet	Komunikace																																												
• prodávat	• nakupovat																																																
• vařit kávu	• kupovat																																																
• opravovat dům	• pečivo																																																
• stavět	• jít do																																																
• kopat díru	• restaurace																																																
• řídit tramvaj	• Alberty																																																
• prodávat Nový prostor																																																	

První dva obrázky představují všechna data o tom, co se děje (jaké činnosti) na Mendlově náměstí. Druhý z nich naznačuje logiku kódování. Třetí obrázek ukazuje roztřídění dle kódů. Poslední obrázek naznačuje, jak je možné uvažovat kategorie, vztahy mezi kódy atp. *Memo* je pak příklad velmi jednoduché poznámky, kterou si můžeme během pozorování udělat.

V semináři se pokuste promyslet strategii pro vaši práci: Co pro vás bude v úvodní fázi analýzy důležité? Jste schopni vytvořit na základě předporozumění (teorie; dedukce v kvalitativním přístupu) nějaké kódy? Budete se zabývat jenom nějaký typem dat? Znova se vraťte ke svým výzkumným otázkám, vytvořte si plán pro další postup; vytvořte několik prvních kódů, které budete v následujícím období testovat. Pokud pracujete s větším množstvím dat, než je jeden film, v této fázi vyberte klíčové texty, se kterými chcete začít analýzy.

V zadané literatuře se dále soustředte na:

- Roli dedukce a indukce v kvalitativním výzkumu
- Cíle kvalitativního výzkumu
- Příklady analytických přístupů
- To, co je to kód a typy kódů, kategorie
- Typy analytických poznámek